

VILÁG- TÖRTÉNET

7. (39.) évfolyam 2017. 1.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **BARABÁS GÁBOR**
ERETNEKEK, KALÓZOK ÉS LEGÁTUSOK
- **FONT MÁRTA**
A HALICSI MAGYAR URALMAT TÁMOGATÓ ELIT
- **ZSOLDOS ATTILA**
SIENAI ÖTVÖSBŐL SZEPESI ALISPÁN
- **C. TÓTH NORBERT**
KÜLFÖLDIEK A MAGYARORSZÁGI KÁPTALANOKBAN (1375–1424)
- **SKORKA RENÁTA**
A „MOHÓ FARKAS” UTÓDA
- **SZEMLE**
KÁDAS ISTVÁN, UHRIN DOROTTYA, PÉDERI TAMÁS ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano,
Katona Csaba, Martí Tibor,
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

7. (39.) évfolyam 2017. 1.

TARTALOM

Kultúrák találkozása a magyar középkorban (Font Márta)	1
<i>Tanulmányok</i>	
Barabás Gábor: Eretnekek, kalózok és legátusok. A boszniai eretnokség, a Magyar Királyság és a pápák a 13. század elején	5
Font Márta: A halicsi magyar uralmat támogató elit	33
Zsoldos Attila: Sienai ötvösből szepesi alispán. Olaszok és itáliaiak a Druget-nádorok szolgálatában	53
C. Tóth Norbert: Külföldiek a magyarországi káptalanokban (1375–1424)	75
Skorka Renáta: A „mohó farkas” utóda. Egy Kőszegi Habsburg-szolgalatban	93
Pfeiffer Attila: A Macsói bánság és a macsói vár lokalizációjának kérdése a magyar és a szerb történetírásban	125
<i>Műhely</i>	
Armando Nuzzo: Olasz–magyar diplomáciai kapcsolatok (1301–1550). Új források a Vestigia projekt keretében	139
<i>Szemle</i>	
A Luxemburgok pénze (Kádas István)	153
Szent Márton és Magyarország (Uhrin Dorottya)	158
A kunok története (Péderi Tamás)	161

Jelen számunkat Font Márta szerkesztette

A kun (kumán, kipcsák, polovec) nép története már csak földrajzi okokból is számos ország kutatóit foglalkoztatja. Mindenre kiterjedő monografikus jellegű szintézis azonban még nem készült, hiszen az Ististől az Al-Duna vidékéig, az észak-eurázsiai erdős sztyeppétől a Kaukázusig és Horezm (Hvárezm) határvidékéig nomadizáló törzsszövetség(ek) több évszázadot felölelő történetének áttekintése igen komoly kutatómunkát igényel. E török nyelvű népesség történetét, illetve régészeti, nyelvészeti és antropológiai nyomait eddig elsősorban egy adott régió történelme szempontjából vizsgálták. Magyarországon is szinte kizárólag a 13. századi és az azt követő kun–magyar kapcsolatok – a kunok térítése és a kun betelepülés – kérdései kapcsán kerültek a vizsgálat középpontjába. A hiányzó összefoglalást pótolja jelen kötet, egyelőre Kelet-Európára koncentrálna.

Kovács Szilvia a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Középkori Egyetemes Történeti Tanszéke, valamint a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott szegedi Turkológiai Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa. Fő kutatási területe az eurázsiai sztyeppe középkori története, azon belül is elsősorban a kunok története. Korábbi magyar és angol nyelvű publikációinak többsége is e témakör egyes kérdéseit járja körül, és a szerző ebben a tárgykörben védte meg doktori értekezését 2012-ben. Disszertációja szolgált a most ismertetendő monográfia alapjául, mely a *Magyar Őstörténeti Könyvtár* sorozat 29. köteteként látott napvilágot.

A szerző alapvetően eseménytörténeti áttekintőnek szánja munkáját, jelezve azonban, hogy a kunoknak a Grúz Királyságban, a Horezmi Birodalomban, illetve a mameluk Egyiptomban betöltött szerepe további kutatásokat igényel. A monográfia jól átgondolt elvek szerint négy fő részre tagolódik. Az első főfejezet a kunok eredetével és a forrásokban megjelenő elnevezéseivel foglalkozik, a második a Russzal, a harmadik a Balkán-félszigettel, az utolsó pedig a Magyar Királysággal való politikai, hadi és diplomáciai jellegű kapcsolataikat összegyűjtve több alfejezetre tagolva. A legnagyobb terjedelmű rész *A kunok és a Rusz* című fejezet, tekintve hogy geopolitikai okokból a kunok kapcsolata a Russzal volt legintenzívebb. A következő két főfejezettel eltérően azonban ennek a résznek a végén nem kapott helyet összegzés, holott pontosan ezen egység terjedelme és komplexitása miatt indokolt lett volna egy rövid összefoglaló beillesztése a fejezet lezárásaként. Időbeli határok tekintetében a szerző értelemszerűen a kunok forrásokban való első felbukkanását tekinti kezdőpontnak, végpontnak pedig a mongol hódítást, az 1230-as éveket adja meg. Nem tér ki a szomszédos hatalmak területére betelepülők és a mongol uralmat elfogadók további

1 Kovács Szilvia: *A kunok története a mongol hódításig*. Bp., Balassi Kiadó, 2014. 324 p. (Magyar Őstörténeti Könyvtár, 29.)

sorsára, ami teljességgel elfogadható, hiszen az jelentősen túlmutatna a már így is nagy ívű munka terjedelmén.

A könyv rendezőelvéből fakadóan nem került bele társadalomtörténeti, vallástörténeti és régészeti összefoglaló sem. A kunok társadalmára vonatkozó ismeretek összefoglalását a záró *Általános megjegyzések* című fejezetben találjuk, míg a vallási kérdések a kunok közti térítés kapcsán a negyedik főfejezet végén (*A kunok és a keresztény térítés*) kapnak helyet. A munka a kunok eredeti vallásának, „pogányságának” bemutatására nem tér ki (ennek oka talán az, hogy az erre vonatkozó ismeretek meglehetősen hiányosak, és szinte csak feltételezéseken és analógiákon alapulnak). A régészet ismeretanyaga ezzel szemben nem koncentráltan, külön alfejezetben kapott helyet, hanem praktikus módon a szerző ott hivatkozik az archeológia eredményeire, ahol ezt a szöveg éppen megkívánja.

Kovács Szilvia témaismerete alapos, nemcsak a korszak írott forrásait, hanem a kérdést csak marginálisan érintő szakmunkákat is figyelembe veszi. Ezt mutatja a rendkívül széles körű irodalomjegyzék is, bár a forrásokat talán célszerű lett volna elkülöníteni a szekunder irodalomtól. A szerző alaposágának köszönhetően szinte teljes körűnek nevezhető a szakirodalom feldolgozása. A felhasznált irodalomra a főszövegben hivatkozik, a lábjegyzetek kiegészítő magyarázatok, és további információk közlésére szolgálnak: például egy-egy történetíró röviden összefoglalt életrajza, nyelvészeti adatok vagy forrásrészletek szerepelnek itt – általában példás módon. Kovács a főszövegbe forrásrészleteket csak akkor emel be, mikor az igazán indokolt. Ugyanakkor a Bevezetésben lefektetett elvekkel szemben nem mindig sikerül a lábjegyzetek számát keresztutalásokkal csökkenteni. Többször előfordul, hogy ugyanaz a forrásrészlet pár oldallal később egy másik jegyzetben ismét felbukkan. A megértést és tájékozódást a főszövegben szereplő táblázatok és néhány illusztráció, illetve a mellékletek hat térképe is segíti.

A kunok nevei és eredete című részre jellemző, hogy a szerző legtöbb esetben nem foglal állást, pusztán bemutatja és összefoglalja a historiográfiában jelen lévő vitás kérdéseket, teóriákat (ez alól kivételt képez a kunok és a kelet-ázsiai qun nép kapcsolatának elvetése). Ettől eltérően a kunok egyes régiókkal való összeköttetéseiinek bemutatásakor többször túllép az eseménytörténeti áttekintésen: sok vitás kérdést, főként datálási, kronológiai problémákat meggyőző módon tisztáz, illetve olyan összefüggéseket fedez fel és új hipotéziseket fogalmaz meg, melyekhez a regionális jellegű túlmutató látásmódra van szükség. Sok egyéb mellett ilyen például a kunok által belakott terület nagyságának meghatározása; a különböző forrásokban felbukkanó kun vezérek egymással való azonosítása (Bonyak – Maniak – Monoch); a kunok szerepének hangsúlyozása a lebonion-i ütközetben (1091) és ezáltal a Bizánci Birodalom megmentésében; illetve az e hadjáratról hazatérő kunok és a Magyar Királyságba indított két portya közötti kapcsolat kimutatása és mindkettő 1091-re datálása. Több, a kutatásban máig élő téves elképzelés cáfolatát olvashatjuk, így például azét, mely szerint a kunok hódító céllal támadtak a Rusz déli, termékeny területeire. A szerző a forrásokat részletesen elemezve bizonyítja, hogy valójában a kunok célja a zsákmányszerző hadjáratok során olyan termények megszerzése volt, melyeket nomád életmódjuk folytán nem tudtak megfelelő mennyiségben maguk számára előállítani. Összességében a mű nem pusztán szintézisszerűen bemutatja a kunok történelmét, hanem számos ponton új eredménnyel gazdagítja az eddigi szakirodalom alapján kialakult ismereteinket.

Kovács Szilvia munkája egyértelműen hiánypótló, nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi történettudomány számára is. Kíváncsú, hogy több világnyelven, elsősorban angolul és oroszul is hozzáférhető legyen. Remélhetőleg a szerző kutatásai folytatódnak az általa

kijelölt úton, a kunok kaukázusi, belső-ázsiai és egyiptomi szerepének vizsgálatával, illetve a több tanulmányában is érintett alánok (jászok) középkori történetének hasonló összefoglalójával, mivel ezek a kérdéskörök még résztémáik tekintetében sem igazán ismertek.

Péderi Tamás*

---

* A szerző a PTE BTK TTI Közép- és Koraújkori Történeti Tanszékének doktorandusza.

CONTENTS

Crossroads of Cultures in the Hungarian Middle Ages (Márta Font)	1
--	---

Studies

Gábor Barabás: Heretics, Pirates and Legates: The Bosnian Heresy, the Hungarian Kingdom and the Popes at the Outset of the 13 th Century	5
Márta Font: The Elite Supporting Hungarian Rule in Galicia	33
Attila Zsoldos: A Sienese Goldsmith as Alispán of Szepes: Italians in the Service of the Druget Palatines	53
Norbert C. Tóth: Foreigners in the Hungarian Chapters (1375–1424)	75
Renáta Skorka: The Heir of the „Greedy Wolf”: A Kőszegi in the Service of the Habsburg Dukes	93
Attila Pfeiffer: The Localization Issues of the Banate of Macsó and the Fortress of Macsó in Hungarian and Serbian Historiography	125

Workshop

Armando Nuzzo: Italo–Hungarian Diplomatic Relations (1301–1550): The Vestigia Project	139
---	-----

Book Reviews

Money and Finance in Central Europe during the Later Middle Ages (István Kádas)	153
Saint Martin of Tours and Hungary (Dorottya Uhrin)	158
A History of Cumans (Tamás Péderi)	161

Ára: 600 Ft

Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

Lapszámunk támogatói:

Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság

MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport

A Világtörténet 2017-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka

Nemzeti Kulturális Alap